

Kärnvapenhotet, debatten om TPNW och kampanjen Kärnvapenförbud. Nu!

Sön den 9 jan. 2022, Folk och Freds alternativa rikskonferens "Sälen" nu on-line pga pandemin.

Karin Utas Carlsson, medlem i arbetsgruppen Kampanjen Kärnvapenförbud. Nu! k.utas.carlsson@gmail.com <https://www.laraforfred.se/fredsrorelsen/kampanj-karnvapenforbud-nu>

De två stora hoten för mänskligheten är risken för kärnvapenkrig som kan ske av misstag eller avsiktligt OCH miljöförstörelsen som inkluderar artförlust och uppvärmning av klimatet.

1800 kärnvapen står redo att avfyras inom ett par minuter. Planeringen och krigsövningar pågår hela tiden – inte i första hand för krig men som avskräckning i ett ohållbart spel om makt där samarbete sker mot fiende/r. Vi är långt ifrån **Gemensam säkerhet** där man ser till allas behov och säkerhet.

Sammankoppling. De här hoten, miljön/klimatet och krigsplaneringen, hänger samman på flera sätt, inte minst ekonomiskt. Upprustningen kostar enorma summor pengar och resurser, medel som borde användas för att hantera miljöförstörelsen och klimatförsämringen. De behövs också för en omställning i linje med FN:s hållbarhetsmål 2030.

De militära rustningarna kostar enligt SIPRI:s beräkningar i reda pengar drygt 1 900 miljarder amerikanska dollar per år och rustningarna driver upp den summan. USA ställer krav på Natomedlemmarna att de ska nå 2% av sina BNP, och Sverige följer i sin försvarsproposition så att miljarderna rullar. Fredsrörelsen reser krav på att föra över medel till defensivt försvar och ickevåldsliga aktiviteter, också fördelningspolitik, såsom en global klimatfond i klimaträttsans namn..

Hemlighållande av utsläpp. Kriget och krigsplaneringen orsakar naturligtvis enorma skador på miljön. De klimatförstörelse utsläppen hemlighålls. Här finns nu forskning och samtidigt krav på transparens. Utsläppen måste räknas in i rapporterna till FN:s klimatpanel (IPCC). Här behövs att freds- och klimatrörelserna samarbetar. Motståndet är enormt. Många tjänar kortsiktigt på status quo.

Medial tystnad och sänkning av tröskeln till kärnvapenkrig. Kärnvapenhotet ledde till stor debatt på 1950- och -60-talen och vi fick därför NPT-avtalet, icke-spridningsavtalet som trädde i kraft 1970. Jag återkommer strax till det. Tyvärr sker nu rustningarna i stor utsträckning i medial tysthet. I själva verket sjunker nu tröskeln till kärnvapenkrig och risken ökar igen. Antalet kärnvapen har minskats men upprustningen sker i form av modernisering till mer effektiva vapen som kan penetrera djupt ned i marken och nå stridscentraler. Dessutom läggs de på u-båtar som rör sig fritt på världshaven och cirkulerar kring fiendestater. En del kärnvapen görs också mindre kraftfulla och kommer att minska avståndet till konventionella vapen. Nu börjar kärnvapen ses som möjliga att använda i vissa sammanhang. Det sänker tröskeln till krig.

I USA planeras kärnvapenrustning på 1,2 billioner dollar på 30 år och i Storbritannien har man i senaste rapporten aviserat en ökning av antalet kärnvapen till 260 stycken i stället för en sänkning till 180. I Sverige planerar man i försvarspropositionen nya regementen och transportvägar så Natotrupper kan ta sig från Norge genom Sverige. Vi har ingen lag mot införande av kärnvapen i Sverige och Nato:s doktrin bygger på en blandning av konventionella

vapen och kärnvapen. Världlandsavtalet underlättar och de borgerliga partierna önskar Nato-medlemskap. **Att Ryssland upplever Sveriges agerande hotfullt tas inte hänsyn till.** Inte nog med det. I en DN-ledare häromdagen påstods t o m att Rysslands agerande inte beror på rädsla och Natos framflyttade positioner utan på ledarens/Putins maktambitioner.

Demonisering av en utsedd fiende i stället för samarbete. Krig förbereds inte bara genom rustningar utan även misstänkliggörande och ännu värre, demonisering av fienden. Detta sker inte minst i Sverige. Media hjälper villigt till genom att tolka nyheterna negativt ur rysk, och numera också kinesisk, synvinkel. Opartiskhet och konfliktkunskap lyser med sin frånvaro. Detta och krigsplaneringen ger upphov till det som vi ständigt hör ”försämrade säkerhet”. Här finns oändligt mycket att göra.

Hoppet ligger i folkrörelsernas ökade aktivitet, inte minst klimatrörelsen och ungdomarna som oroar sig för sin framtid. Här behöver fredsrörelsen komma med. Och arbete för omställning. Hanteringen av pandemin visar på möjligheterna. Artförluster borde också skrämja oss. Hur blir det utan insekter att pollinera grödorna? Enligt en opinionsundersökning beställd av Palmecentret vill 78% av svenskarna att Sverige ansluter sig till kärnvapenförbudet, TPNW. Stödet är stort ibland anhängare till alla politiska partier. Hur blir det med demokratin när gapet mellan ledare och folk vidgas?

Motståndet till kärnvapenrustningarna. Folkligt motstånd – inte minst bland kvinnorna – ledde till att Ickespridningsavtalet, NPT, antogs och trädde i kraft 1970 Enligt artikel 6 ska kärnvapenstaterna förhandla ”in good faith” om effektiva metoder att upphöra med kärnvapenrustningarna och under strikt internationell kontroll nå allmän och fullständig nedrustning (alltså avrustning). Emellertid har kärnvapenmakterna, från början de fem – USA, Sovjetunionen (nu Ryska federationen), Storbritannien, Frankrike och Kina inte avrustat utan rustar nu kraftigt upp. Fyra nya kärnvapenmakter har också kommit till. Detta tvärs emot intentionerna i NPT-avtalet. Dessutom har USA placerat ut kärnvapen i Tyskland, Belgien, Nederländerna Italien och Turkiet. U-båtar cirkulerar ständigt. Spridning har alltså skett och fredsrörelsen tycker inte att NPT fungerat bra.

TPNW. Därför bildades 1980 den internationella läkarrörelsen mot kärnvapen som visade på medicinska och humanitära konsekvenser och nådde där en tid en viss framgång. När man inte kom längre bildades ICAN, den internationella kampanjen för att avskaffa kärnvapnen och ett jättelikt samarbete kom till stånd med stora och mindre ickestatliga organisationer, nu 607 stycken från 106 länder. Man vände sig till de kärnvapenfria staterna, som ju är i stor majoritet och lyckades 2017 i FN:s generalförsamling nå fram till ett avtal om förbud mot kärnvapen, det som samma år ledde till Nobels Fredspris för ICAN.

Nu gäller det att regeringarna ska signera och parlamenten ratificera avtalet. När 50 parlament ratificerat trädde avtalet i kraft för dessa stater. Detta delmål nåddes självaste FN-dagen den 24 oktober 2020 och den 22 januari 2021 trädde avtalet i kraft. USA har hela tiden motverkat förhandlingarna och inget kärnvapenland eller Natoland röstade för avtalet (Nederländerna avstod från att rösta) och inget har ratificerat det. Däremot har hundratals städer uppmanat sina regeringar att ansluta sig via ICAN:s s k Cities Appeal. Dit hör en stor mängd städer i USA såsom New York (nyligen) och Washington. Norge som är ett Natoland, har också många städer som medverkar i opinionsbildningen via Cities Appeal.

Innehållet i avtalet. TPNW, också kallat FN:s kärnvapenförbud, innehåller förbud mot att testa, tillverka, förvärva, äga, lagra, utplacera och ta emot kärnvapen. **Det är förbjudet att**

hota att använda kärnvapen. eller använda dem, liksom att på något sätt bidra till något som är förbjudet för en stat som ratificerat.

Avtalet är radikalt och innehåller stora möjligheter att genom ekonomiska påtryckningar gentemot tillverkare, försäljare och därigenom köpare ändra spelplanen. Trots att vi är bara i början kan vi se att ICAN:s aktion ”Don´t Bank on the Bomb” för att förmå banker och investerare att sluta investera i kärnvapen, och delar till kärnvapen, har fått effekt. Lagen för de fyra statliga pensionsfonderna AP 1-4 uppdaterades för nästan tre år sedan och trädde i kraft i januari 2019. Medan AP 1,2 och 4 avyttrade sina investeringar inom ett halvår har AP 3 behållit sina – ännu, men de utsätts för påtryckningar som vi alla kan bidra till. Först bland finansiella institutioner i Sverige att skriva in FN:s kärnvapenförbud i sin policy om kontroversiella vapen är Länsförsäkringar. På så sätt bidrar de till en normutveckling för att hindra utveckling och produktion av kärnvapen.

Sverige dröjer med att signera och ratificera. Man medverkade i förhandlingarna men sedan tog det stopp. USA skickade en varning till försvarsministern om risk för försämrat samarbete (med USA) och regeringen tillsatte en enmansutredning (Lars-Erik Lundin) som avrådde från undertecknande. Argumenten för avtalet sopades under mattan. För oss i fredsrörelsen såg det ut som ett beställningsverk från USA och Nato. När regeringen beslutade att avvakta med signeringen avgick utrikesminister Margot Wallström, dock under förespeglning om personliga skäl – alltså inte i protest. Fredsrörelsen ordnade samtidigt med Lundinutredningen en skuggutredning 2018 (<https://www.laraforfred.se/wp-content/uploads/2018/10/Skuggrapporten-FN-förbud-mot-kv.-i-skuggan-av-makten.pdf>) som nådde fram till motsatt resultat.

Stöd för TPNW. Som nämnts har Palmecentret låtit utföra opinionsundersökningar som visat 80%-igt stöd för TPNW. Inför den socialdemokratiska kongressen i höstas gjordes en undersökning som visade att 87% av anhängare till socialdemokraterna stödde avtalet. 48 motioner för kärnvapenförbudet lades fram på kongressen. Ungdoms- och kvinnoförbunden stödde, också regioner. 100 företrädare för socialdemokraterna skrev en artikel i Aftonbladet till förmån för TPNW. En lång rad organisationer från sjukvården skrev ett starkt uttalande. Detta och mycket mer finns att läsa på Kampanjen för Kärnvapenförbud. Nu:s hemsida (<https://www.laraforfred.se/fredsrorelsen/kampanj-karnvapenforbud-nu>). Flera webinarier finns utlagda på nätet. Det svenska nätverket för kärnvapenedrustning samlar ett 15-tal freds- och nedrustningsföreningar som alla verkar för totalt avskaffande av kärnvapen.

Men vad har regeringen för argument för att vänta, och vad svarar fredsrörelsen på dem? Regeringen hävdar att NPT är vägen framåt medan vi i fredsrörelsen ser att det inte räcker med det avtalet eftersom det inte efterföljs. Regeringen menar att NPT försvagas av TPNW, något som de faktiskt inte har belägg för – läs t ex Skuggutredningens experters uttalanden. Tvärtom är TPNW ett komplement till NPT. Det finns ingen motsägelse, bara en skärpning. Regeringen menar att de vill arbeta via NPT och påverka där. Jag frågar mig: Tror de verkligen fortfarande att kärnvapenmakterna utan starka påtryckningar kommer att klara nedrustning och avrustning? Sverige har samlat 16 kärnvapenfria stater till det s k **Stockholmsinitiativet**. Kraven där är dock gammal skåpmat, sådant som tidigare överenskommit vid NPT:s översynskonferens 2010 men inte följts.

Vare sig i NPT eller i TPNW finns en handlingsplan med tidsangivelser. Detta är något som måste till. Ännu ett skäl till att regeringen inte signerat är att det inte finns stöd för ratificering i riksdagen. Detta ser vi som sorgligt med tanke på allvaret i frågan och dessutom opinionsundersökningarna som visar att folk kommit längre. Här måste en förändring ske. Innan Margot

Wallström avgick så hon att hon ville avvakta NPT-konferensen kommer fram till. Denna skulle ha skett men har pga COVID-19 skjutits upp,.

Den 3 januari skriver ledarna för de fem permanenta medlemmar i FN:s Säkerhetsråd, dvs de "ursprungliga" kärnvapenstaterna, att de stödjer NPT:s sjätte artikel och uttalar att ett kärnvapenkrig aldrig kan vinnas och aldrig får föras. De skriver att de tänker arbeta för säkerhet tillsammans med alla stater med det slutliga målet en värld fri från kärnvapen. De ska inte rikta sina kärnvapen mot andra länder. I mina öron låter det som tvärtemot den verklighet vi ser med en våldsamt upprustning av kärnvapen. Detta yttrande, menar jag, är ett svar på TPNW, för att visa att det inte behövs, att de fem kärnvapenstaterna redan är på väg mot nedrustning utan TPNW, men det är ju inte sant! De upprustar enormt! Att det är ett svar till Stockholminitiativet får jag belägg för när jag läser vad man i december i *Arms Control Association* skrev om Stockholmsinitiativet och ett möte med Ann Linde.

Observatörskap. Den svenska regeringen har anmält sig som observatörer till det första statspartsmötet för TPNW och hoppas att som observatör kunna förbättra avtalet. Något som tycks oss helt realistiskt. Som observatör har man inte en så stark ställning som den som anslutit sig till avtalet. Närvaro vid möten kan man få men hittills har Sverige inte kallats till planerande möten inför konferensen som planeras till mars 2022. Norges nya regering har anmält Norge som observatör, något som är en framgång eftersom Norge är en viktig Natomedlem där dessutom baser håller på att etableras. Även Schweiz och Finland har anmält sig som observatörer och i Tyskland finns krafter för att göra likadant. Tyskland är en viktig bas för USA:s kärnvapen.

Kampanjen Kärnvapenförbud. Nu lanserades på Hiroshimadagen den 6 augusti -21 för att fram till valet arbeta för att *samordna och inspirera* en rad organisationer och människor i hela landet att pressa på regeringen. Vi ser oss som ett gräsrots-ICAN. Vi är en arbetsgrupp på 5-6 personer från freds- och miljörörelsen. För närvarande har 72 organisationer och 32 kända personer anslutit sig till kampanjen genom att stödja ett uppprop som mynnar ut i kravet att regeringen ska signera och riksdagen ratificera avtalet. Till stödjare hör freds- miljö-, klimatorganisationer och många, många fler. I Uppsala ordnade man ett möte gemensamt för flera föreningar, bl a Naturskyddsföreningen och FN-föreningen. Vi ser möten som det i Uppsala som förebild för liknande möten i andra delar av landet. Kampanjen har tyvärr ännu inte lyckats att bli känd i stora kretsar. Om vi lyckas med det finns inget som hindrar en stor anslutning under valåret och även fortsatt samarbete därefter.

Vi samarbetar med de stora ICAN-föreningarna och med Svenska nätverket för en kärnvapenfri värld. Vi annonserar också deras aktiviteter. Det vi får reda på.

Visionen är att öka samarbetet mellan de olika föreningarna och pressa regeringen och riksdagen. Detta samarbete tänker vi ska fortsätta långt efter valet i år. Nu först och främst vill vi ha upp kärnvapenfrågan och hela utrikes- och säkerhetspolitiken som en valfråga.

Vi har en hemsida, vars adress jag redan nämnt. Där finns flygblad, en broschyr, kalendarium och massor av information om kärnvapen men också i en egen meny i www.laraforfred.se (som jag administrerar) om miljö och klimat. Vi behöver mer hjälp för att utnyttja sociala medier bättre. Vi samlar namn digitalt via Skiftet. Länkar finns på hemsidan och i flygbladen.

Jag tar emot artiklar, annonsering över vad som sker och annat av intresse. Vi kan hjälpa till med att söka föredragshållare till gemensamma aktiviteter på olika orter i landet. Vi utökar

gärna listan på föredragshållare och artister. Kontakta gärna mig k.utas.carlsson@gmail.com eller någon annan i arbetsgruppen. Kontaktuppgifter finns på flygbladen. Beställ flygblad eller tryck upp egna! Stödjande organisationer förs kontinuerligt in på hemsidan. Vi har kontaktpersoner och söker fler ute i landet.

Ett nytt sätt att tänka behövs för att undvika total katastrof. Hela idén om avskräckning och kärnvapenparaply för oss till katastrofens brant. Kunskaper om konflikt och förebyggande av destruktiv utveckling måste utnyttjas. Den kunskapen finns! Senare i konferensen kommer KG Hammar och Gudrun Schyman att ta upp andra lösningar än militära.

Tack för att ni lyssnat!